

Lausunto

18.09.2023

Asia: VN/23656/2023

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle toimeentulotuesta annetun lain 7 a §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

LAUSUNTO

18.9.2023

Sosiaali- ja terveysministeriölle

ASIA: LAUSUNTO LUONNOKSESTA HALLITUKSEN ESITYKSEKSI EDUSKUNNALLE LAISTA TOIMEENTULOTUESTA ANNETUN LAIN 7 a §:n MUUTTAMISESTA

VIITE: Sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyyntö 29.8.2023 VN/23656/2023

Vailla vakinaista asuntoa ry kiittää pyynnöstä lausua sosiaali- ja terveysministeriölle luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laista toimeentulotuesta annetun lain 7 a §:n muuttamisesta.

Vailla vakinaista asuntoa ry vuonna 1986 asunnottomuutta kokevien itsensä perustama kansalaisjärjestö. Vva ry toimii asunnottomuutta kokevien edunvalvojana eri foorumeilla vaikuttaen yksilötasolla kunkin asunnottoman tilanteeseen sekä yhteiskunnallisella tasolla lainsäädäntöön. Järjestötyön tarkoituksena on asunnottomien edunvalvonta, osallisuuden edistäminen ja vaikuttamistyö asunnottomuuden poistamiseksi.

Lakiesityksen vaikuttavuusarviossa nimenomaan esitetään lakiesityksen vaikutusten kohdistuvan pääasiallisesti kasvukeskusten korkean vuokratason alueilla asuviin, toimeentulotukea saaviin lapsettomiin yhden ja kahden hengen talouksiin. Muutoksella katsotaan olevan valtionaloutta vahvistava vaikutus toimeentolotukimenoissa saavutettujen säästöjen kautta, kun ihmiset muuttavat halvempiin asuntoihin. Tutkimuksellisenä näyttönä esitetään pientä havaittua muuttojen lisääntymistä toimeentulotuen saajien ryhmässä, on sovellettu todellista vuokratasoa alemmaa normin mukaista vuokraa. Tutkimuksellisen näytön esittelyssä ei millään tavalla selosteta, onko vaikutuksesta jollain tavalla karsittu vuokraperusteiset hädät ja asunnosta luopumiset, jotka ovat johtaneet asunnottomaksi joutumiseen. Pelkästään väestötietojärjestelmän perusteella tehty arvio ei erottele asunnon menettämistä ilman uutta asuntoa muista muutoista, vaan asunnon menettäminen kirjautuu muutoksi ko.kohteesta, eikä näinollen eroa asunnosta asuntoon muutoista, jos tietoa ei hankita jollain muulla tavalla.

Lisäksi arvioidaan että muutoksella aikaansaadaan työllisyyttä lisäävä vaikutus, kun ihmiset hakeutuvat töihin saadakseen lisätuloja asumiskulujen kattamiseksi. Arvio ei perustu mihinkään selvitykseen muutoksen kohderyhmän mahdollisuuksista työllistyä kokoaikaisesti, vaan puhtaasti oletukseen, että sosiaaliturvan alentaminen lisää ihmisten työllisyyttä. Tosiasiassa kohderyhmässä on pääosin pitkäaikaisesti pienituloisia ihmisiä, joilla on runsaasti terveydellisiä-ja sosiaalisia ongelmia ja näistä tekijöistä johtuva alentunut työkyky. Heidän mahdollisuutensa keskimäärin parantaa tulotilannettaan täysiaikaisella työllistymisellä ovat heikot. Samanaikaisesti vähennetään osa-aikaisen työssäkäynnin taloudellista hyötyä, poistamalla suojaosa työtulojen vaikutuksesta sosiaalietuuksiin ja suunnitelmissa on myös palkkatukityön ehtojen kiristäminen, joka usein toimii väylänä työmarkkinoille palaamiseen.

Suurista yleishyödyllisistä vuokranantajista ainakin ARA, Y-säätiö, Kova ry, HEKA ja mm. Tampereen kaupunki avaavat lausunnoissaan suurempien kasvukeskusten vuokra-asuntotilannetta ja lakiesityksen vaikuttavuusarvioinnissakin todetaan että lähes kaikki Helsingissä yleistä asumistukea saavat ylittävät jo nykyiset enimmäisasumismenot, joten muutos vaikuttaa lähes kaikkiin helsinkiläisiin asumistuen saajiin.” (s.11) Kasvukeskuksien pienituloiset ruokakunnat vuokraavat normivuokria kalliimpia asuntoja, koska halvempia ei heidän tilanteessaan ole saatavilla. Yhdistyksen asumisneuvonnassa ihmiset lähes aina painottavat toiveissaan asunnon halpaa tai edes kohtuuhintaista vuokraa, usein tilanne on kuitenkin selvästi se, että valinta tehdään tuloihin nähden liian kalliin asunnon ja asunnottomuuden välillä. Ihmiset kyllä ymmärtävä kuinka tärkeä kohtuuhintainen asunto olisi, koska kallis vuokra syö kaikki mahdolliset tulonlisäykset, ja pitää ihmisen toimeentulotuen asiakkuudessa, josta valtaosa ihmisistä haluaisi eroon.

Koska ihmiset joiden asumispäätöksiin lakimuutoksen toivotaan vaikuttavan, ovat pääosin hyvin pienituloisia ja useat elävät toimeentulotukiminimillä, pienetkin vähennykset käytettävissä olevissa mennoissa usein romahduttavat talouden, ja johtavat usein muidenkin elämänalueiden vaikeuksiin. Käytettävissä olevien tulojen ja vuokran suhde kasvattaa populaatiotasolla vuokrarästejä, jotka johtavat häättöihin ja asunnottomuuteen. Yksi asunnoton ihminen lisää maksaa yhteiskunnalle paljon enemmän kuin vuokranormin ylittävän vuokran maksaminen samalle ihmiselle.

Lakiesityksen vaikutusarvioinneissa esitetään, että suurimmalle osalle norminmukaiset asumismenot ylittävillä lapsiperheillä ei koituisi haittaa muutoksesta, koska toimeentulotukea saavat lapsiperheet pääosin täyttävät 7§ 3 momentin kohta 1 mukaiset erityisperustelut.

Tämä ei pidä paikkaansa, taloudessa asuvan lapsen erityistarpeiden ja edun huomioonottaminen päätöksentekoprosessissa vaatii useimmiten ammattimaista arviota muuton vaikutuksista perheen ja lapsen elämään. Vain osalla perheistä on asiakassuhde sellaisiin tukipalveluihin, joilla on resurssit näiden arvioiden tekemiseen. Samanaikaiset muutosesitykset asumistuen myöntämiskäytäntöihin tulevat ajamaan suuren määrän esim. yksinhuoltajaperheitä toimeentulotuen asiakkuuteen, kun aikaisemmin he ovat tulleet toimeen palkkatuloilla, ensisijaisilla etuuksilla ja asumistuella. Palvelujärjestelmät, jotka kykenevät näitä kirjallisia arvioita tekemään, tulevat ruuhkautumaan entisestään, ja osa lapsiperheistä ei saa tarvittavia lausuntoja. Toimeentulotukea saavien perheiden yhdenvertaisuus vaarantuu riippuen heidän kontakteistaan palvelujärjestelmään, eri hyvinvointialueiden resursseista tuottaa näitä palveluita ja erilaisista tulkinnoista lapsen edusta, sekä perheiden kyvystä hankkia tarvittavat selvitykset. Koska kyse on toimeentulominimillä elävistä perheistä, lapsiperheköyhyys tulee lisääntymään.

Edellä mainituista kehityskuluista johtuvat lisäkustannukset sosiaali- ja terveydenhoitopalveluille on lakiesityksen vaikutusarviossa arvioitu vain välittömästi aiheutuvina kuluina uusista päätöksistä ja lakimuutoksen toimeenpanosta, ja niissä ei ole lainkaan huomioitu lakiesityksen negatiivisten vaikutusten aiheuttamia kustannuksia pidemmällä aikavälillä.

Vailla vakinaista asuntoa ry ei kannata esitystä toimeentulolain 7 § muuttamiseksi hallituksen esittämään muotoon, koska se tulee lisäämään asunnottomuutta ja heikentämään muutenkin toimeentulominimillä elävien ihmisten mahdollisuuksia selvittää arjestaan. Lisäksi arvioidut julkista taloutta ja työllisyyttä vahvistavat vaikutukset eivät tule toteutumaan, tai ovat mittaluokaltaan niin pieniä, että ne eivät vastaa negatiivisten vaikutusten mittaluokkaa.

Tiivola Sanna

Vailla vakinaista asuntoa ry - Toiminnanjohtaja Sanna Tiivola ja
Palvelupäällikkö Jussi Lehtonen